

humanitas

Inhoud

Op bladzijde 37

Funktionarissen houden af en toe lezingen. Dit keer over het bejaardenbeleid.

Het is een lang artikel. De lezer moet wel tijd van leven hebben.

Op bladzijde 43

Het kongres komt bijeen in oktober. Wellicht is dat de laatste maal dat dit verenigingsgebeuren plaats vindt. Er zit een reorganisatie in de lucht.

Op bladzijde 44

De vrijwillige medewerker is in. Hoe zet men een vrijwilligers dienst op?

Op bladzijde 45

Na het Roze pamflet, na het Zwartboek kinderbescherming, nu de 'Nota Wiersma'. Wat doen we ermee?

Op bladzijde 47

Wie weet wat van ons. De kompjouter brengt de grondrechten in gevaar.

Op bladzijde 48

Enige 'overleertjes' van artikelen en een recensie.

Uitgave van de Nederlandse Vereniging voor
Maatschappelijk werk Humanitas

Redactie: T. van Grootheest, B. W. Droste, H. van Dijk,
A. Hogers, P. H. Hooy en W. Post (red. secretaris).

Redactie-adres: J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon 020-73 94 44.

En ze leefden nog lang en desondanks gelukkig

integraal bejaardenbeleid?

Als een zinvol restant van de in 1954 opgerichte en enkele jaren geleden opgeheven Katholieke Nationale Federatie voor Bejaardenzorg overkoepelt in Limburg de Limburgse Centrale voor Bejaardenwerk alle katholieke organisaties die zich daar provinciaal inzetten voor wat er gedaan en gelaten moet worden ten bate van de bejaarde mens. Binnenkort zal ook deze LCB zichzelf opheffen, om plaats te maken voor het 'Provinciaal Instituut voor het Bejaardenbeleid.' Dit orgaan zal een algemene signatuur dragen en in nauwe relatie staan met het opbouworgaan Limburg. De landelijke dagbladen zullen er wel geen melding van maken, maar hopelijk zal het voor allen die zich bezighouden met het bejaardenbeleid aanleiding zijn om de wenselijkheid van een provinciaal platform voor het bejaardenwerk opnieuw onder ogen te zien. Waarom zouden we het provinciaal beleid in deze overlaten aan gedeputeerde staten en door hen in te stellen commissies? Zou de Nederlandse Federatie voor Bejaardenzorg niet gebaat kunnen zijn bij elf provinciale benen om op te staan? Goed, die vraag ben ik kwijt en nu ter zake. De Limburgse Centrale voor Bejaardenwerk (binnenkort...) organiseerde op 18 mei van dit jaar een studiedag over 'Welzijnszorg voor ouderen in perspectief.' Ondergetekende hield op die dag een inleiding over integraal bejaardenbeleid. Door achter de titel een vraagteken te plaatsen maakte ik de tekst acceptabel voor de als kritisch bekend staande redactie van ons kaderblad. Trouwe lezers van Humanitas zullen zich bij sommige alinea's afvragen waar ze dit al meer gelezen hebben. Dat was — laat ik hen helpen — in het november-decembernummer 1970 van Humanitas: Nota bene, De nota bejaardenbeleid 1970.

Deze wat zure variatie op de optimistische slotformule van het klassieke sprookje omschrijft meen ik nauwkeurig de doelstelling van een integraal bejaardenbeleid. De noodzaak om een speciaal beleid te gaan voeren voor het welzijn, het zich wel bevinden, het geluk van de oudere mens diende zich pas aan, toen we constateerden dat het lang leven geen sprookje meer was, maar een realiteit voor zeer velen. Lang leven? Jawel, maar ook gelukkig? We zijn erg laat tot die ontdekking gekomen, voor vele ouderen te laat. In de tijd dat zeventig jaar nog terecht de leeftijd der sterken genoemd werd waren de ouderen nog zodanig geïntegreerd in het maatschappelijk bestel, dat er geen maatschappelijk bejaardenprobleem bestond en er bijgevolg geen bejaardenbeleid nodig was. Het huwelijk tussen het wetenschappelijk denken en het praktische handelen en de technologie die uit dit huwelijk geboren werd vormen de oorsprong van het huidige bejaardenprobleem. Enerzijds immers werd het door de ontwikkeling van de empirische wetenschappen onder meer mogelijk de leeftijd der sterken op te schuiven, m.a.w. het aantal bejaarden steeg zeer snel. Anderzijds raakten we zo gebiologeerd door de effectiviteit van onze arbeid met behulp van de techniek dat de produktiviteit centraal kwam te staan in ons waardensysteem. De oudere mens werd hierbij de verliezer. Het grotere aantal levensjaren betekende in deze situatie een groter aantal onproductieve jaren, een verliespost op de balans van de arbeidzame gemeenschap dus. Het is begrijpelijk dat de gemeenschap in het begin van het industriële tijdperk zich niet bijzonder druk maakte over de vraag, wat haar niet meer werkende leden met het steeds groeiend aantal restjaren moesten aanvangen. Toch een duidelijke paradox: naarmate het aantal ouderen steeg werd de vitaliteit van de jeugd meer opgehemeld. De combinatie van lang én gelukkig in het happy end 'en ze leefden nog lang en gelukkig' is niet zo vanzelfsprekend als het leek. Want men mag veronderstellen dat het een mens niet gelukkig maakt **alle** tijd voor zichzelf te hebben en niets of bijna niets daarvan meer aan anderen te kunnen besteden, ook niet wanneer hij op leeftijd gekomen is. In de stilte van de 'welverdiende' rust brokkelde ongemerkt

de waardigheid af en groeide de bejaarde mens weg uit de samenleving.

Uitloper van de sociale kwestie

Deze kern van het bejaardenprobleem is nog nauwelijks bovengronds gekomen. In de inleiding van de Nota Bejaardenbeleid 1970 wordt gesteld:

'In onze samenleving, evenals in vergelijkbare westerse samenlevingen, is een achterstand te constateren in de welvaart van het bejaarde bevolkingsdeel. Door de arbeidsethos was de aandacht sterk gericht op de emancipatie van de aan de arbeid deelnemende bevolking en dit heeft geleid tot vele maatregelen die slechts partieel tot profijt strekten van de ouder geworden burgers die grotendeels hun aandeel in het arbeids- en dienstverleningsproces reeds hadden geleverd. Geen enkele samenleving, en zeker de Nederlandse niet, tolereert op den duur te grote discrepantie tussen bevolkingsgroepen.'

In allerlei publikaties in de nieuwsmedia — de bejaarden hebben niet te klagen over een bepaald soort belangstelling — vinden we een enigszins andere benadering van deze discrepantie. Herhaaldelijk wordt erop gewezen, dat de noodzakelijke maatregelen om deze ongelijkheid tot een acceptabel peil te verminderen de gemeenschap bar veel geld kost. Met andere woorden: laten we het nu ook weer niet te bont maken. De echo van dit zachte gemor beluistert men her en der in de genoemde regeringsnota. Het lijkt niet onverstandig deze vroegtijdige reactie te signaleren. Op grond hiervan kan men met vrij grote stelligheid beweren, dat onze samenleving de regering voorlopig niet zal dwingen radicaal een einde te maken aan die ongelijkheid.

Ik keer terug van deze niet onbelangrijke zijweg om in het spoor van de regeringsnota vast te stellen, dat het bejaardenprobleem boven de grond gekomen is als een zaak van rechtsongelijkheid, een restant van de sociale kwestie. Het werpt een smet op de welvaartsstaat. Een probleem van dit soort is te vertalen in voorzieningen en in begrotingsposten. Duidelijk een

zaak voor deskundigen; die inmiddels hun stellingen betrokken hebben om de exacte omvang en de verdeling van de buit die we op het kwade geweten van de gemeenschap veroverd hebben te bepalen.

Te vroeg voor een integraal bejaardenbeleid

Deze omschrijving van de stand van zaken klinkt misschien cynisch. We moeten ons echter realiseren, dat wie op een of andere wijze actief betrokken is bij het welzijnsbeleid voor de oudere mens zijn activiteiten uiteraard graag wil zien als een zinvol onderdeel van een integraal bejaardenbeleid. Het effect van je werk wordt immers belangrijk versterkt wanneer het een integrerend onderdeel is van een sluitend geheel. Vanuit de behoefte aan een integraal bejaardenbeleid kan men echter niet besluiten dat zo'n beleid direct te realiseren is. Wanneer wij doen wat onze hand te doen vindt is dit beslist zinvol. Maar een integraal bejaardenbeleid, daar zij we nog lang niet aan toe. In de eerste plaats is er een grote leemte in onze kennis. We constateren, dat er voor het eerst in de geschiedenis een duidelijke maatschappelijke categorie ontstaan is van niet-meer-werkenden, dat onder meer ten gevolge van de mobiliteit als uitvloeisel van de moderne arbeidsmethoden het drie-generatie-gezin aan het verdwijnen is, dat de ouderdom gedevalueerd is. Wat er precies gebeurd is en hoe deze ontwikkelingen gestold zijn in samenlevingsstructuren staat nog onvoldoende vast. Om het in medische termen te gieten, we zien een aantal symptomen, maar het verband daartussen is nog niet zo duidelijk geworden dat we de diagnose kunnen stellen en op grond daarvan de behandelwijze kunnen bepalen.

In de tweede plaats — naast deze leemte in onze kennis — is een samenlevingsprobleem alleen dan adequaat aan te pakken wanneer de samenleving zich de aard van het probleem bewust is geworden en bereid is aan de oplossing te werken. Zover zijn we nog niet en dat is ook wel te verklaren. We zijn immers nog maar zeer recent tot de ontdekking gekomen dat welvaart en welzijn niet twee woorden voor dezelfde zaak zijn. De sociale gevolgen van de technificering hebben

zich primair geopenbaard in klassen- tegenstellingen, dus als een onrechtvaardige verdeling van de stijgende welvaart. De strijd van de bejaarden voor een redelijk inkomen en voor voldoende voorzieningen om van dit betere inkomen ook inderdaad te kunnen profiteren is hiervan een achterhoedegevecht. Vandaar wellicht dat in de bejaardenbonden bepaalde klassen oververtegenwoordigd zijn. Heel aarzelend zien we in onze samenleving de aandacht verschuiven naar andere zaken: milieuproblemen, de betrokkenheid van de burger bij het overheidsbeleid, inspraak en medezeggenschap van de werknemer, mogelijkheden tot een zinvolle vrijetijdsbesteding. Aarzelend, omdat de welvaart nog kwetsbaar blijkt en omdat de achtergebleven groepen — waaronder de bejaarden — nog bijgetrokken moeten worden. Niettemin ontstaat er heel geleidelijk een klimaat waarin ook het eigenlijke bejaardenprobleem (namelijk hoe kan de bejaarde mens zinvol functioneren in de samenleving) aan de oppervlakte kan komen. Het tempo waarin deze bewustwording plaatsvindt moet men niet overschatten. Een doelbewust emancipatieproces onder de bejaarden zelf kan hierbij een belangrijke rol spelen. Dat de bejaardenbonden hun actieradius aan het verbreden zijn lijkt me dan ook een gunstige ontwikkeling. Het gevaar dat we de klassenstrijd gaan vervangen door het generatieconflict is niet denkbeeldig. Maar waarom zouden we een reëel conflict toedekken? De socioloog Fons van de Sande zegt in een interview in 'Op Leeftijd' van februari 1971: 'Dat generatieconflict is een 'absolute' noodzaak tot maatschappelijke ontwikkeling. Een maatschappelijke ontwikkeling bereiken we — volgens Marx — alleen via conflictprocessen, waarbij we niet het conflict op de troon zetten maar via dat conflict naar een meer menselijke en medemenselijke samenleving willen.'

In het voorafgaande heb ik geprobeerd aan te duiden waarom onze inspanningen voorlopig nog niet in te passen zullen zijn in een integraal bejaardenbeleid. Kort samengevat: we weten nog te weinig en we willen nog te weinig. Daar moet nog een belangrijke factor aan toegevoegd worden: voor een

wetenschappelijke planning en sturing van maatschappelijke veranderingsprocessen zijn nog geen instrumenten voorhanden.

Het is maar al te waar dat de sociale wetenschappen nog in hun kinderschoenen staan. Professor Kwant heeft in 'Intermediair' van 16 april 1971 een zeer verhelderend betoog gehouden over de geringe mogelijkheden om samenlevingsvormen te beïnvloeden. Het huwelijk tussen het wetenschappelijk denken en het praktische handelen heeft tot onvoorstelbare resultaten gevoerd in het technische vlak, maar de toepassing van de wetenschappelijke methode op de mens en op de samenleving van mensen heeft nog maar weinig opgeleverd. We kunnen mensen op de maan zetten maar we kunnen niet voorkomen dat ze daar ruzie gaan maken. Onze kinderen leren gemakkelijker autorijden dan onze ouders leerden fietsen, maar de heiligheid van eigen bezit geldt voor beide groepen op dezelfde wijze. De mens is minder gemakkelijk te beïnvloeden dan de materie omdat hijzelf positie kiest. Kwant besluit: 'Het is voor mij een grote vraag of wij ten aanzien van de samenlevingskunde en de samenwerkingskunde zijn vooruitgegaan in verhouding tot onze voorouders.'

Met het woord beleid wordt bedoeld leiding geven aan ontwikkelingen. Keer op keer moeten we vaststellen dat het beleid op sociaal terrein hierop neerkomt, dat we verwoede pogingen doen op gang zijnde ontwikkelingen achteraf bij te sturen of de gevolgen van verstarde samenlevingsverbanden wat te verzachten. We propageren het gesloten circuit o.a. omdat we constateren dat de verzorgingstehuizen niet goed functioneren als ze bepaalde 'gevallen' niet kunnen doorschuiven; maar de consequentie is, dat het aantal verplaatsingen toeneemt en wat hiervan de gevolgen zijn en hoe we die zouden moeten opvangen weten we niet. We remmen de bouw van verzorgingstehuizen af om de bejaarden zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen, zonder dat we precies weten wat de functie van het verzorgingstehuis zou kunnen zijn en hoe de samenleving hierop zal reageren.

(Vervolg op pagina 40)

Onze tijd

Op 30 juni van dit jaar
werden drie kosmonauten
dood aangetroffen
in hun cabine.

Grote koppen in alle
kranten.

Op dezelfde dag
reed op de Veluwe
op een onbewaakte overweg
een vrachtwagen tegen
een trein.

De chauffeur
werd dood aangeroffen
in zijn cabine.

Geen enkel bericht in
de krant.

Wat is toch het verschil
tussen de dood
van de een
en van die ander?

Voorlopige conclusies

Ik wil proberen wat tot nu toe gezegd werd samen te vatten in enkele voorlopige conclusies.

1. De doelstelling van een integraal bejaardenbeleid is: door een afgewogen geheel van maatregelen de oude en ouder wordende mens de mogelijkheid te bieden een eigen inbreng te hebben in onze samenleving en hierdoor zinvol te blijven functioneren als lid van deze samenleving.
2. Hiertoe is onder meer nodig een zodanige mentaliteitsverandering in de gemeenschap, dat ook andere dan aan de arbeid ontleende waarden algemene erkenning vinden.
3. Het ontwerpen van een integraal bejaardenbeleid wordt nog onmogelijk gemaakt door minstens drie oorzaken:
 - a. Doordat het ontstaan van het bejaardenprobleem niet tijdig onderkend is weten we eenvoudig niet waarin die eigen inbreng, die zinvolle sociale rollen van de ouderen zouden kunnen bestaan.
 - b. Het bejaardenprobleem leeft in onze maatschappij nog enkel als een probleem van rechtsongelijkheid (materiële discriminatie).
 - c. We missen de wetenschappelijke instrumenten om het veranderingsproces dat in de samenleving nodig is op gang te brengen en om hier leiding aan te geven.
4. In deze omstandigheden is het van groot belang, dat we niet te veel waarde hechten aan vaste structuren voor het bejaardenwerk. De overheid moet het financieel mogelijk maken, dat op het uitvoerende niveau experimenten uitgevoerd worden. Subsidiereregelingen en wetgeving moeten geen strakke uniformiteit afdwingen.
5. Het particulier initiatief mag in zijn functie niet beperkt worden tot uitvoerder van het overheidsbeleid. Een voortdurende confrontatie van inzichten voorkomt, dat men zich voortijdig vastlegt op bepaalde structuren.
6. Een soort van consumentenorgaan van bejaarden op diverse niveaus is wenselijk. Enerzijds om voortdurend de behoeften te kunnen peilen, anderzijds om een begin te maken met de emancipatie.

DE NOTA (NATIONAAL) BEJAARDENBELEID 1970

Het zou onverstandig zijn te beweren, dat de overheid alleen maar achter de feiten aan kan hollen. Een werkstuk als de Nota bejaardenbeleid 1970 oefent ongetwijfeld invloed uit op de richting en het tempo waarin het bejaardenbeleid zich ontwikkelt. Alleen al het feit dat het ons doet beseffen hoe ver we nog van het einddoel verwijderd zijn betekent een belangrijke prikkel. Wanneer men de Nota bejaardenbeleid 1970 kritisch leest, komt men ras tot de ontdekking dat de samenstellers zich heel realistisch gebaseerd hebben op een bepaald bedrag dat voor vijf jaar beschikbaar geacht werd. Een realistische aanpak zo te zien. En toch constateren we, dat zowel de uit alle partijen samengestelde kamercommissie ter voorbereiding van de openbare behandeling van de nota als ook het particulier initiatief uitermate geïrriteerd gereageerd hebben. Die bijzondere commissie verraste de verantwoordelijke bewindslieden met een lijst van 108 vragen. Het particulier initiatief, gebundeld in de NFB, leverde tegenspel door een aantal 'aspecten van een integraal bejaardenbeleid' op papier te zetten. Het is ondoenlijk hier in details te treden. Ik beperk me daarom tot enkele hoofdlijnen.

Nationaal, geen integraal beleid

Er bestaat een duidelijk verschil van mening tussen de bijzondere kamercommissie en de regering over de interpretatie van de motie Van Leeuwen. De kamerleden staan op het standpunt dat zij in deze motie gevraagd hebben om een integraal beleidsplan, waarin op te nemen: een programma van een aaneensluitend geheel van maatregelen, een prognose van de daaraan verbonden kosten en een omschrijving van het pakket maatregelen dat op korte termijn getroffen moet worden. De regering antwoordt heel eenvoudig: in de motie werd gevraagd om een **nationaal** beleidsplan en dat is heel iets anders dan een **integraal** beleidsplan. Een zwak verweer, want de reden waarom de motie werd ingediend was juist, dat de kamer geen vrouwen had in het tot dan gevoerde beleid. Men werd geconfronteerd met een aantal concrete maatregelen en miste een visie op het totale probleemveld.

De regering zou er m.i. verstandiger aan gedaan hebben, wanneer zij in de nota zelf onomwonden gesteld had niet te kunnen voldoen aan de opdracht. Nu heeft zij wel degelijk geprobeerd de schijn te wekken dat zij een integraal beleidsplan ontwikkelde. Bijgevolg zitten we met een nota die aan alle kanten rammelt. Een legéring van op zich waardevolle bespiegelingen over een integraal welzijnsbeleid en van enkele concrete maatregelen. Bovendien mocht de rechterhand die aan het schrijven ging klaarblijkelijk niet weten, dat de linkerhand een mager gevulde geldbuidel omknelde.

De strategische terugtocht

Deze krampachtigheid blijkt duidelijk uit wat de nota zegt over de doelstelling van het regeringsbeleid. Men vindt deze doelstelling op diverse plaatsen verschillend geformuleerd.

De meest brede formulering zegt, dat het beleid gericht moet zijn op het welzijn van de oudere en ouder wordende mens. Deze formulering en de nadere omschrijving van wat welzijn voor de oudere mens betekent geeft in feite de doelstelling voor een integraal bejaardenbeleid.

Uit deze doelstelling wordt vervolgens afgezonderd de doelstelling voor het beleid t.a.v. de boven-vijfenzestig-jarigen. Deze wordt echter zodanig omschreven — en dat is de tweede inperking — dat alleen die bejaarden die bijzondere vormen van dienstverlening nodig hebben in het vizier komen.

Een laatste beperking wordt aangebracht — en merkwaardig genoeg is dat de eerste omschrijving, die men reeds in de inleiding tegenkomt — waar letterlijk gesteld wordt: 'Deze nota pretendeert niet alle concrete maatregelen en voorzieningen te bevatten die een optimaal welzijnsniveau voor het bejaarde bevolkingsdeel garanderen doch beoogt een sterke impuls te geven tot het wegnemen van de grootste knelpunten, in het bijzonder ten behoeve van de meest kwetsbare groep van bejaarden.'

Het zou prettig geweest zijn als men in de nota deze reeks beleidsdoelstellingen op een rijtje gezet zou hebben. Niet omdat ons dan een stuk spuurwerk

bespaard zou zijn gebleven, maar omdat men er dan wellicht toe gekomen zou zijn, het pakket concrete maatregelen in te passen in een beleid op langere termijn. Dat was nu juist wat de kamer in de motie Van Leeuwen gevraagd had. Door een aantal zeer verschillende beleidsdoelstellingen te formuleren zonder de samenhang te beschrijven, legt men een rookgordijn waarachter de strategische terugtocht naar het financieel haalbare mogelijk wordt.

De onzekere zekerheid

Het feit op zich dat ook de regering geen plan voor een integraal bejaardenbeleid op tafel kan leggen mag haar niet aangerekend worden. De memorie van antwoord op het verslag van de bijzondere kamercommissie stelt terecht, dat het vraagstuk van de ouderdom ons overvallen heeft. Dat men het financieel haalbare scherp in het oog gehouden heeft is op zichzelf verstandig, al mag dit niet het uitgangspunt zijn en al is het laatste woord aan het parlement om de prioriteiten vast te stellen. Moeilijk te verteren echter vind ik het volgende. Enerzijds geeft men toe dat de concrete beleidsmaatregelen niet toereikend zijn om zelfs maar in de ergste nood te voorzien. Anderzijds verwacht men van diezelfde maatregelen dat zij bij de nog vitale bejaarden de vrees voor de toekomst wegnemen, een vrees die hen ertoe drijft voortijdig een veilig heenkomen in het verzorgingshuis te zoeken. Dit kan ik absoluut niet volgen. Wat had je in de oorlog aan bonnen, toen de winkels ze niet meer konden wisselen tegen goederen. Hier worden stenen voor brood verkocht.

Beleidsoverwegingen achter de Nota bejaardenbeleid 1970

We stoten hier op de werkelijke beleidsoverwegingen die aan de nota ten grondslag liggen. De memorie van antwoord gaat uitvoerig in op één van die overwegingen. Het kabinet De Jong heeft reeds in het begin van zijn regeringsperiode gesteld, dat prioriteit diende te worden verleend aan die vormen van bejaardenwerk die de zelfstandige woonwijze ondersteunden. Men constateerde een vrij algemene vrees bij de nog vitale bejaarden dat er geen hulp te vinden

zou zijn als eenmaal de nood aan de man kwam. Inschrijving voor het verzorgingstehuis kreeg daardoor de betekenis van een verzekering voor de toekomst. Dit had tot gevolg, dat het toch al eenzijdige accent op de intramurale zorg nog versterkt werd. Door het creëren van aanvullende hulp voor thuiswonende bejaarden zou die vrees weggenomen kunnen worden en bijgevolg de druk op de verzorgings-tehuizen. Dit lijkt me een zeer acceptabele veronderstelling. Breng vraag en aanbod in evenwicht en de markt komt tot rust.

Wat een gezonde ontwikkeling had kunnen worden werd doorkruist door financiële overwegingen. Op een onzalig moment ontdekte men dat het ministerie van CRM ver over zijn begroting heenschoot vooral door de toename van bijstandsuitkeringen aan in verzorgingstehuizen wonende bejaarden. Op zichzelf een welkome ondersteuning voor het reeds uitgestippelde beleid; want hoewel de memorie van antwoord zegt dat het open bejaardenwerk wellicht even kostbaar is, mag men veilig aannemen dat het ministerie van financiën een ander geluid te horen kreeg. Volkshuisvesting trok als eerste de conclusie en bepaalde dat de groei van het aantal verzorgingstehuizen aan banden gelegd werd. Beroering tot in de tweede kamer. Staatssecretaris Van der Poel verdedigde zich door — eerder dan gepland — een aantal maatregelen ten gunste van het open bejaardenwerk aan te kondigen. Maar de kamer wilde nu wel eens een totaalplan zien en nam de motie Van Leeuwen aan. CRM was al blij, dat ze bij financiën het geld voor de reeds aangekondigde maatregelen kon loskrijgen en bouwde hieromheen de Nota bejaardenbeleid.

Hoewel deze nota nog niet in het parlement aan de orde gesteld is, kunnen we veilig aannemen, dat het toekomstig regeringsbeleid gericht zal blijven op een groter evenwicht tussen het open en het gesloten bejaardenwerk. Verder is het duidelijk dat in de huidige financiële situatie een veruiming van de middelen uitgesloten lijkt. Gevreesd wordt, dat zelfs op de aangekondigde, beperkte maatregelen besnoeid zal worden. (Dit werd geschreven toen de lucht nog zwanger ging van verkiezingsbeloften — ook een vorm van luchtverontreiniging.)

Consequenties

Eén van de consequenties van het regeringsbeleid zou kunnen zijn, dat het zoeken naar wegen tot een integratie van het gesloten en open bejaardenwerk gefrustreerd raakt. Een strengere selectie voor het verzorgingstehuis als gevolg van de afremming van de bouw van deze tehuizen drijft het verzorgingstehuis verder in de richting van het verpleegtehuis. Voor het gesloten circuit binnen de intramurale sector biedt dit wellicht betere kansen, maar ik vrees dat het isolement van het tehuis versterkt wordt naarmate minder bewoners in staat zijn en uit te lopen. Juist op het moment dat de functie van het verzorgingstehuis kritisch bekeken ging worden, wordt wellicht het internaatskarakter voor de toekomst bevroren. Natuurlijk kunnen we nu gaan experimenteren met de nieuwere woonvormen zoals serviceflats en complexen bejaardenwoningen met ingebouwd dienstencentrum, maar het grote aantal bejaarden in verzorgings-tehuizen loopt nu het gevaar nog minder mogelijkheden tot contacten met de open samenleving te krijgen. We moeten bij de taakafbakening in het bejaardenwerk er wel op bedacht zijn dat efficiency het menselijk element in de dienstverlening kan aantasten. Uit mijn voorzichtige formulering valt af te lezen, dat dit aspect nog onvoldoende onderzocht werd. Het lijkt van belang, hier op korte termijn uitvoerig aandacht aan te besteden.

Een tweede gevolgtrekking vraagt minder omzichtigheid. Het evenwicht tussen de voorzieningen in de open en de gesloten sector zal voorlopig een evenwicht tussen twee tekorten zijn. Nu we ons eindelijk de acute nood van vele bejaarden bewust zijn geworden, moet er te veel ineens gebeuren. De regeringsnota noemt de concrete maatregelen dan ook een sterke impuls tot het wegnemen van de ergste knelpunten: een veelzeggende bescheidenheid. In het vijfjarenplan is aangegeven volgens welk schema de geplande voorzieningen in de betreffende vijf jaar gerealiseerd moeten worden. Maar afgezien van de problemen die deze fasering oproept (de gezinsverzorging heeft daar als eerste kennis mee gemaakt), het geplande totaal is een gepland tekort. Dat is uiteraard geen kwaadaardigheid van de vorige regering, maar financiële

onmacht. Die onmacht echter is betrekkelijk, is een kwestie van prioriteiten. Daarom zullen de uitvoerende instanties van het particulier initiatief er bij de politici en de gemeenschap op moeten blijven hameren, dat er meer moet gebeuren. Zoals de zaken er nu voor staan, is er voor de bejaarden geen aanleiding om hun vrees voor de toekomst te laten varen. Distributie-maatregelen duiden op een noodsituatie. Elke poging om dit te verbloemen moet energiek bestreden worden. Een derde consequentie zou kunnen zijn, dat de organisatorische vormgeving van het bejaardenwerk op regionaal en lokaal niveau moeilijk van de grond zal komen. De vereiste samenwerking tussen de uitvoerende instanties op dit niveau immers zal een duidelijker zicht geven op de tekorten in de dienstverlening. De planning die hieruit moet resulteren betekent ondanks samenwerking en coördinatie een stijging van de uitgaven. Gebrek aan financiën kan deze planning zinloos maken en de animo voor een meer doelmatige organisatie doen bekoelen. Men neemt te gemakkelijk aan, dat samenwerking en coördinatie kostenbesparend werkt. Dat is wel het geval als je alleen de distributiekanaalen moet verbeteren, zodat b.v. niet twee auto's dezelfde route rijden om winkels te bevoorraden. In ons geval echter moet ook het produkt (de dienstverlening) verbeterd worden én de hoeveelheid van het produkt. Bovendien ontstaat op lokaal en regionaal niveau bij samenwerking en coördinatie direct behoefte aan een projectleider. Afgezien van de vraag waar je al deze figuren vandaan haalt, de financiering is niet voldoende geregeld.

Organisatorische aspecten

Dit brengt me op een ander punt, waar ik dit betoog mee wil afronden. Men kan geen structuren voor het bejaardenwerk ontwerpen zonder de personen in te vullen die deze structuren tot leven moeten brengen. Nu is het in zekere zin ongelukkig, dat voor de structuren verwezen moest worden naar het in hetzelfde jaar verschenen memorandum over de voorbereiding van de wetgeving voor het maatschappelijk en cultureel welzijn. Op zichzelf is deze verwijzing juist: het bejaardenwerk moet zoveel mogelijk

ingebouwd worden in het geheel van de maatschappelijke dienstverlening en dus ook in de wetgeving voor het maatschappelijk welzijn. Volgens de in genoemd memorandum geschetste structuur zou het bejaardenwerk een onderdeel zijn van de functionele raden voor de maatschappelijke dienstverlening. Inmiddels echter is door enkele snuggere lieden buiten het ministerie van CRM becijferd dat die functionele raden een gigantisch bedrag gaan kosten. Conclusie: het idee was wellicht aardig maar moet snel vergeten worden.

Daarom rijst de vraag, of althans voorlopig toch niet een eigen structuur voor het bejaardenwerk opgebouwd moet worden. Momenteel immers dreigt een eenzijdige ontwikkeling op gang te komen. In het wetsvoorstel tot wijziging van de wet op de bejaarden worden twee nieuwe structuurelementen gepresenteerd: de provinciale planningscommissies en de gemeentelijke opnamecommissies. De NFB heeft reeds duidelijk uitgesproken dat deze overheidscommissies de beleidsinbreng van het particulier initiatief dreigen terug te dringen. Bovendien bestaat het gevaar dat bij ontstentenis van duidelijke structuren in het open bejaardenwerk deze overheidscommissies hun werktrein ongecontroleerd zullen uitbreiden tot het open bejaardenwerk. Als de functionele raden niet van de grond komen ligt het verder voor de hand dat de opbouworganen het vacuüm gaan opvullen. Deze zijn echter niet toegerust voor deze brede taak en bovendien is de stem van de overheid, ongeacht de zetelverdeling, in de praktijk overheersend. Daar komt nog bij dat de opvattingen over en de werkwijze van de Raden voor overleg en advies oftewel opbouworganen zeer ver uiteenlopen. In dit stadium lijkt het me daarom niet verstandig, een nauwe koppeling tot stand te brengen tussen de provinciale en plaatselijke raden voor overleg en advies en de provinciale en plaatselijke platformen voor het bejaardenbeleid.

Gelukkig hoeven we niet te wachten op het tot stand komen van de raamwet op het maatschappelijk en cultureel welzijn. Onlangs is de commissie Belinfante geïnstalleerd die tot taak heeft een wet op de maatschappelijke dienstverlening te ontwerpen, o.a. bevattende een wettelijke regeling van

het bejaardenwerk. In de nota bejaardenbeleid wordt het idee geopperd, dat voor de organisatorische vraagstukken met betrekking tot het bejaardenwerk de instelling van een landelijke commissie niet overbodig zou zijn. We mogen hopen dat ook deze commissie snel geïnstalleerd wordt en zij een duidelijke relatie zal hebben met de commissie Belinfante. Laten we op provinciaal en plaatselijk of regionaal niveau echter niet wachten tot alles fijn geregeld is. Het particulier initiatief mag ook initiatieven nemen. Overigens ben ik van mening, dat de organisaties van bejaarden niet tevreden mogen zijn met enkele vertegenwoordigers in de organen die voor het bejaardenwerk bestaan of ontworpen worden. Het lijkt mij van het grootste belang dat zij — op lokaal niveau met name — kritische groepen oudere burgers vormen om het doen en laten van overheid en particuliere instanties desnoeds hinderlijk te volgen. Bestuurders en werkers in de maatschappelijke dienstverlening hebben behoefte aan creatief tegenspel; vooral als ze er geen behoefte aan hebben.

B. W. A. Droste

Werkgevers vereniging

Een initiatiefgroep heeft zich onlangs beraden over **mogelijkheden** om te komen tot één algemene werkgeversvereniging voor zoveel mogelijk sectoren van de maatschappelijke dienstverlening. Uit ontvangen reacties bleek dat in brede kring hieraan behoefte bestaat. Maar daarnaast werd duidelijk dat er ook een **noodzaak** is om een werkgeversvereniging op te richten bijvoorbeeld voor de vertegenwoordiging in de betreffende bedrijfsvereniging, voor de oprichting van een (bedrijfs)pensioenfonds en te zijner tijd voor het afsluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten. De initiatiefnemers hebben daarom besloten op 5 oktober 1971 's middags om twee uur te Utrecht een oprichtingsvergadering uit te schrijven. De uitnodigingen zijn medio juli verzonden.

Het voorlopige secretariaat is gevestigd: Luybenstraat 9, Den Bosch, tel. 04100/34134-37513, waar desgewenst nadere inlichtingen worden verstrekt.

Het congres van Humanitas

Dit jaar komt het 'hoogste gezag' in de vereniging bijeen op 23 en 24 oktober a.s. Naast de huishoudelijke zaken zal het rapport van de Werkgroep Organisatie en de daaruit voortvloeiende congresvoorstellen de hoofdschotel van het besprekingsmenu vormen.

Wat biedt die hoofdschotel?

In de eerste plaats heeft de werkgroep, die het rapport heeft samengesteld, getracht een beeld te geven van de ontwikkeling zoals die zich in de komende jaren zal voltrekken; daarover wordt o.a. het volgende gezegd: zonder dat de ontwikkeling met zekerheid kan worden voorspeld kunnen met een grote mate van waarschijnlijkheid de tendenzen worden aangewezen, die deze ontwikkeling zullen bepalen. Deze tendenzen zijn de volgende:

- a. de schaalvergroting op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening zal zich doorzetten en ertoe leiden, dat het uitvoerende werk binnen een periode van vijf jaar zal zijn ondergebracht in samenwerkingsverbanden op plaatselijk/regionaal niveau, die grotendeels hun eigen 'bedrijfsvoering' kunnen behartigen;
- b. ten gevolge van deze ontwikkeling zullen alleen de nog resterende begeleidingsfuncties komen te berusten bij samenwerkingsverbanden op provinciaal en landelijk niveau;
- c. een vergaande democratisering van het maatschappelijk leven zal de participatiebehoefte bij de bevolking doen toenemen, in het bijzonder ten aanzien van zaken, die het persoonlijk en gemeenschappelijk welzijn betreffen;
- d. de scheiding tussen het professioneel werk op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening en de vereniging, die het gevolg zal zijn van de toenemende schaalvergroting, maakt de weg vrij voor verenigingsactiviteiten, die in het kader van de samenlevingsopbouw tegemoet komen aan de wensen met betrekking tot de participatie in de welzijnsbevordering.

Twee opmerkingen ten aanzien van de bovenstaande punten zijn hier op zijn plaats.

Ten eerste wordt er een verwachting uitgesproken op grond van gegevens die thans ter beschikking staan en met de kennis van de omstandigheden zoals die nu zijn. Dat wil dus zeggen, dat andere nu nog onbekende factoren dit verwachtingsbeeld in de toekomst kunnen wijzigen.

In de tweede plaats is er sprake van een ontwikkeling die zich naar de mening van de opstellers van het rapport over een periode van ongeveer vijf jaar zal uitstrekken en die zal leiden tot het onderbrengen van het grootste deel van de activiteiten op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening in samenwerkingsverbanden.

Indien deze verwachtingen in grote lijnen juist blijken te zijn dan houdt dit in dat er een overgangsfase zal zijn waarin het gehele veranderingsproces zijn beslag krijgt.

In deze overgangsfase zal het accent van onze activiteiten meer komen te liggen op het terrein van de samenlevingsopbouw.

Hoe wordt dit in het rapport uitgewerkt?

De gedachte dat op het terrein van de maatschappelijke dienstverlening een ontwikkeling gaande is waar wij middenin zitten en die zich ook in de voor ons liggende jaren zal voortzetten heeft ertoe geleid, dat in het rapport twee zaken heel duidelijk uit elkaar worden gehouden. In de eerste plaats is getracht een schets van een structuur voor de vereniging te geven voor de eindfase. In een ander deel is aangegeven welke procedures en instrumenten gehanteerd kunnen worden om

- a. naar deze eindfase te kunnen toewerken en
- b. om een slagvaardig beleid te kunnen voeren tijdens dit veranderingsproces.

De zienswijze hierover is neergelegd in een deel van het rapport dat getiteld is: overgang van de huidige structuur naar eindstructuur.

Enkele uitgangspunten voor de eindstructuur

Naar de mening van de Werkgroep, die gedeeld wordt door het hoofdbestuur, dient de eindstructuur gebaseerd te zijn op de volgende uitgangspunten:

- a. De structuur dient ter realisering van twee doelstellingen: de maatschappelijke dienstverlening en de samenlevingsopbouw.
- b. De structuur dient ter verwezenlijking van deze doelstellingen zo open mogelijk te zijn in die zin dat een brede participatie mogelijk is.
- c. De structuur dient een goede communicatie tussen samenlevingsopbouw en maatschappelijke dienstverlening te waarborgen.

Uit deze uitgangspunten blijkt duidelijk, dat het in de bedoeling ligt dat Humanitas zich ook in de toekomst wil presenteren als organisatie voor maatschappelijke dienstverlening, zij het dat de taken die hier uit voortvloeien zeer waarschijnlijk in samenwerking met andere instellingen zullen worden verricht. Daarnaast wordt het bijdragen aan een gezonde samenleving als een complex van activiteiten gezien dat meer nog dan tot nu toe de aandacht dient te krijgen.

Op basis van deze uitgangspunten wordt in het rapport een aantal voorstellen gedaan waarvan er hieronder enkele volgen:

- a. Er dienen in de eindfase regionale afdelingen te zijn waarvan de basis wordt gevormd door projectgroepen die een brede participatie aan de activiteiten van de vereniging mogelijk moeten maken.
- b. Er komt in elk van deze regionale afdelingen een ledenraad. Dit orgaan bestaat uit vertegenwoordigers van de projectgroepen en leden van die door de afdelingsleden gekozen zijn; die ledenraad heeft tot taak het algemeen beleid in de afdeling uit te stippelen.
- c. Gesteld wordt dat Humanitas in de eindfase ook op provinciaal niveau aanwezig dient te zijn. Er wordt echter een scheiding gemaakt tussen de bestuurlijke-organisatorische

indeling en de werk-organisatorische indeling.

- d. Wat dit laatste betreft wordt ervan uitgegaan dat meerdere provincies in de eindfase worden samengevoegd tot werkdistricten ten behoeve waarvan een team van consultants werkzaam zullen zijn.
- e. Deze consultantenteams zullen organisatorisch een eenheid vormen met de functionarissen die op landelijk niveau werkzaam zijn.
- f. Ten aanzien van de drie grote steden wordt voorgesteld hun plaats in de totale structuur voorshands ongewijzigd te laten.

- g. Een vrij vergaande wijziging in de organisatiestructuur houdt het voorstel in het congres te doen vervangen door een verenigingsraad-nieuwe-stijl.
- Deze verenigingsraad zal voortbestaan uit vertegenwoordigers van de afdelingen in verhouding tot hun ledental en uit vertegenwoordigers van de gewesten.

Taken in de overgangsfase

In het rapport wordt gesteld, dat de eindstructuur niet van de ene dag op de andere kan worden ingevoerd mede doordat deze structuur is afgestemd op een situatie die eerst na een aantal jaren zal zijn ontstaan. In de overgangsfase zullen oude en nieuwe taken moeten worden behartigd, terwijl bovendien fasegewijs zal dienen te worden toegewerkt naar de organisatiestructuur in de eindfase.

De hierboven vermelde taken in de overgangsfase worden beschreven en toegelicht in het rapport.

Een van de meest essentiële punten in deze opsomming vormt het personeelsbeleid in de overgangsfase.

Voorgesteld wordt dat een stuurgroep personeelsbeleid wordt ingesteld, die zodanig van samenstelling is dat alle betrokkenen erin vertegenwoordigd zijn. Deze stuurgroep vormt een onderdeel van de projectgroep veranderingsproces welke projectgroep zich in het bijzonder dient bezig te houden met de maatregelen die in de overgangsfase op organisatorisch terrein dienen te worden getroffen.

Voorgesteld wordt dat de projectgroep bestaat uit een stuurgroep en de volgende werkgroepen;

- a. personeelsbeleid en sociale begeleiding samenwerking,
- b. samenlevingsopbouw,
- c. samenwerkingsvraagstukken,
- d. wijziging organisatiestructuur.

De taken van deze werkgroepen worden in het rapport toegelicht.

Aan het rapport zijn nog twee afzonderlijke standpuntbepalingen toegevoegd nl. van het lid van de

Werkgroep mr H. J. Timman en van de leden mr G. Ebbeling en T. van Grootheest.

Congresvoorstellen

Op basis van dit rapport heeft het hoofdbestuur een viertal vrij uitgebreide congresvoorstellen opgesteld waarvan enkele tot wijziging van de statuten. Wijziging van de statuten wordt voorgesteld met betrekking tot de doelstelling van de vereniging en de bevoegdheden van de Verenigingsraad in de overgangsfase.

In een volgend nummer van Humanitas komen wij op de voorgestelde statutenwijzigingen terug.

T. v. G.

Sociale hulpverlening in de lift

Sociale hulpverlening wordt in de betreffende nota van Humanitas omschreven als: alle georganiseerde activiteiten met en door leden (en andere deelnemers) van een vereniging met het doel: hulp te bieden aan degenen, die met enige handreiking een moeilijke situatie (weer) het hoofd kunnen bieden.

In die zelfde nota blijkt dat 1159 leden op een of andere wijze bij de sociale hulpverlening betrokken zijn. Dit cijfer is van eind 1968 en het zou een nieuw onderzoek vragen om na te gaan hoe het nu gesteld is met het vrijwilligerswerk. Hoewel dit cijfer niet alles zegt over de betrokkenheid van de leden bij de sociale hulpverlening kan toch geconstateerd worden dat het een klein deel is van het ledenaantal. De vereniging heeft gemeend meer aandacht aan het vrijwilligerswerk te moeten geven en stelde o.a. een landelijk functionaris aan. Uit een jaar werken aan een viertal projecten kunnen de volgende kanttekeningen gemaakt worden.

De start van vrijwilligersactiviteiten

Bij een afdeling van Humanitas rijpt de gedachte, een vrijwilligersgroep te formeren omdat men het idee heeft dat aan een dergelijke groep behoefte is. Om dit te realiseren zoekt men enkele mensen die zich in deze materie gaan verdiepen.

De volgende vragen spelen dan vaak een rol;

— Moet er eerst een onderzoek verricht worden naar de behoeften? (met de kans valse verwachtingen te wekken bij de ondervraagden),

— Moeten er eerst vrijwilligers geworven worden? (met het risico dat er in eerste instantie weinig werk voor handen is en daardoor de interesse vermindert),

— Zijn er andere groepen die het zelfde

doen, kan daarmee samengewerkt worden?

Het formeren van een voorbereidingsgroep, het beantwoorden van de gestelde vragen en het werven van vrijwilligers blijkt geruime tijd in beslag te nemen. Als binnen 6 tot 12 maanden een vrijwilligersgroep aan het werk is mag men niet ontevreden zijn.

Zijn er vrijwilligers te vinden?

In Rotterdam heeft men een proef genomen vraag en aanbod op het gebied van hand en spandiensten bij elkaar te brengen. Deze proef mag als geslaagd beschouwd worden. Daarbij bleek dat er in eerste instantie meer aanbod van

(Vervolg op pagina 45)

vrijwilligers was dan mensen die om hulp vragen. Naast die ervaring kan die van enkele projecten gezet worden waarbij de bereidheid om voor anderen iets te doen duidelijk aanwezig blijkt te zijn. Deze bereidheid is niet aan leeftijd gebonden ook jongerengroepen zoals Odimha uit Hilversum, Belangeloze Daden Dienst uit Nijmegen en kabouters Amsterdam zijn actief. Mentaliteit en beschikbare tijd zijn veel meer doorslaggevend om zich in te zetten. We kunnen daarom stellen: het vinden van vrijwilligers is mogelijk. In de afdelingen blijkt een persoonlijke benadering het beste te werken. In Rotterdam, waar men eenmalige hulp vroeg, kreeg men via advertenties respons.

Belangrijk bij het vragen om medewerking is het geven van een duidelijke omschrijving van de hulp die men wil organiseren. Daar waar een stuk praktisch werk gerealiseerd wordt zien we dat bepaalde personen zich inzetten om dat te continuëren. Dergelijke centrale figuren voor de vrijwilligers zijn echter moeilijker te vinden omdat veel vrije tijd en energie gevraagd wordt.

Waarom werkt men mee?

Het is eigenlijk wonderlijk dat in een maatschappij waar de mentaliteit: Laten betalen voor verrichte diensten, zo ingehamerd is, veel mensen bereid zijn iets te doen waar geen vergoeding in geld tegenover staat. Waarschijnlijk is het een ander soort vergoeding die men ervaart en stelt men die zodanig op prijs dat men daarom zijn diensten aanbiedt.

A. H.

Vietnam

Er is een initiatief genomen over een landelijke geldinzamelingsactie te houden voor de slachtoffers van de oorlog in Vietnam. Hiervoor wordt een aparte stichting in het leven geroepen waarin Humanitas zal participeren. Het in te zamelen geld zal worden verdeeld in twee gelijke bedragen die naar Noord- resp. Zuid-Vietnam worden gestuurd. Het geld gaat naar partikuliere organisaties en niet bv. naar de Zuid-Vietnamese regering, die zoals bekend is bij de deelnemende organisaties het werk van de Quakers en van de Boeddhisten dwarsboomt. Nadere berichten over deze actie zullen in het kaderblad en ledenorgaan verschijnen. Waarschijnlijk zal aan de afdelingen worden gevraagd actief mee te doen bij deze actie.

De nota Wiersma

De officiële naam voor dit (pronk)stuk is: Jeugdbescherming en Justitie een schets voor organisatie en structuur. Ongetwijfeld kent u het fraaie boekwerkje, misschien hebt u er zelfs een in uw bezit. In ieder geval zal het u toch niet zijn ontgaan, dat de voormalige staatssecretaris van justitie (Wiersma) gemeend heeft wereldkundig te moeten maken hoe hij zich de justitiële kinderscherming in de toekomst georganiseerd en gestructureerd ziet. De kranten en vakbladen wijdden er artikelen aan. De discussie is — zeer nadrukkelijk werd dit beleidsstuk immers als discussienota aangeboden — op gang gekomen, precies zoals Wiersma dit wilde.

Weer: een nieuw plan voor de kinderscherming

Wiersma is niet de eerste. Hij had notoire voorgangers: Van Marle, Hoefnagels en ook de werkgroep 'inrichtingsplan' van de Nationale Federatie voor Kinderbescherming hadden zo hun goede ideeën. Maar hun ideeën verdwenen al gauw, zoals dat heet, in de ijskast. Daarom kon Wiersma komen en hij vond dat hij moest komen. Hij kwam dan ook, niet zo geniaal, maar wel handig. Gebruik makend van de ideeën van anderen, inspelend op al zo lang gehouden noodkreten lanceerde hij zijn plan, een saneringsplan waarvan het niet duidelijk is of het ook zal bijdragen aan de kwaliteit van de hulpverlening. Wiersma heeft iets mee. Hij heeft macht. Daarom zal zijn plan niet in de ijskast verdwijnen. De particuliere kinderscherming zal zich dit jaar nog dienen uit te spreken over de meest wenselijke organisatievorm. Tegen die tijd zullen onze tongen droog zijn, onze schoenen versleten. Wat macht al niet vermag.

Schets van een schets

Na de kritiek op de wijze waarop de hulpverlening aan jeugdigen in de praktijk plaatsvindt simpelweg herleid te hebben tot

- de veroudering van het burgerlijk kinderrecht, en
 - tekortkomingen van organisatorische en structurele aard,
- schetst de staatssecretaris op bondige wijze de kernproblemen in de organisatie van de justitiële Kinderbescherming

1. Discontinuïteit in de hulpverlening. Het naast elkaar bestaan van twee soorten verenigingen, die voor voogdij en gezinsvoogdij maakt dat er wanneer de ene maatregel in de andere wordt omgezet een breuk in

de beleids- en persoonlijke continuïteit bij de hulpverlening aan het kind ontstaat.

2. Veel instellingen kunnen niet overgaan tot specialisatie van beroepskrachten, tot het aantrekken van deskundigen voor beleidswerkzaamheden en het geven van leiding en supervisie. Daar zijn zij te klein voor.
3. Het goede moment om met begeleiding en behandeling van zeer moeilijke kinderen te beginnen wordt nogal eens gemist. Het organisatiepatroon en het beslissingsrecht dat aanvaarde instellingen of goedgekeurde inrichtingen zich voorbehouden om bepaalde pupillen al dan niet aan te nemen is hier debet aan.
4. Kinderen verblijven ten onrechte of te lang in inrichtingen. De financiële belangen van het tehuis zijn strijdig met de belangen van het kind en echt objectief zijn is o, zo moeilijk. In de organisatie ontbreekt een corrigerend, of regulerend orgaan.
5. En al die overplaatsingen! Dit aantal dient tot een minimum beperkt te worden. De zorgvuldigheid en de waarborgen voor een juiste keuze kunnen in de organisatie en structuur beter worden geregeld.
6. De verblijfplaats van kinderen is vaak onnodig ver verwijderd van het eigen milieu met alle gevolgen van dien. De inrichtingen zijn willekeurig over het land verspreid. Daar moet toch wat aan te doen zijn.
7. Het organisatiepatroon van de justitiële kinderscherming is ondoorzichtig voor de justitiabele (Voor wat moet hij bij wie zijn?) en kom daar maar eens achter. Daar gaat wat tijd in zitten. Maar dat is het niet alleen. De beleidsvoorbereiding en besluitvorming in de georganiseerde kinderscherming verloopt moeizaam; hoe groot is immers niet het aantal bestuurslagen!

De organisatievorm kan bepaald doelmatiger zijn.

Hierop volgen twee kleinere hoofdstukjes, die de nota cachet moeten geven. Het eerste **'plaatsbepaling van de jeugdbescherming,'** is bepaald povertjes. Voor degene die het voorwoord heeft gelezen eigenlijk niet zo verwonderlijk: de justitiële kinderscherming moet immers hoog nodig worden gereorganiseerd. Wat dan nog lang stil te staan bij allerlei andere wenselijkheden, dit eenmaal vooropgesteld hebbende. Louter als doekjes voor het bloeden zijn te beschouwen zinnen als 'De justitiële jeugdbescherming neemt een marginale plaats in.' Of heb ik het mis? Ik hoop het maar.

In **'Uitgangspunten voor een organisatie van de jeugdbescherming'** wordt een overzicht gegeven van de grondgedachten. Dit hoofdstuk, kort en schematisch van opzet, zou het toetsen van voorstellen kunnen vergemakkelijken. Die grondgedachten kenden wij eigenlijk al uit het hoofdstuk kernproblemen. En als eenieder zich houdt aan de warme aanbeveling om dit overzicht als toets te gaan hanteren dan is Wiersma's succes verzekerd. De voorstellen worden hier geruisloos ten tonele gebracht als uitgangspunt. Die voorstellen zijn:

- a. Per geografisch gebied (de regio voor externe jeugdbescherming — arrondissement: Dank u wel Wiarda voor deze mooie moderne term) is er in principe één **jeugdbeschermingsinstelling** (J.B.I.) werkzaam voor de inwoners van dat gebied. Deze instelling moet van voldoende omvang zijn (gedacht is aan maximaal 25 a 30 maatschappelijk werkers), om door het optreden van medewerkers die tot verschillende disciplines en confessies behoren, specialisatie, adequate hulpverlening en de vanuit een levensbeschouwelijke achtergrond gewenste begeleiding mogelijk te maken. Voogdij- en gezinsvoogdijverenigingen zullen dienen samen te vloeien. Hierdoor is er voor de problemen geschetst onder 1, 2 en ook onder 3 een oplossing, want du moment dat er nog maar één instelling in de regio is heeft deze naast een acceptatiebevoegdheid, een acceptatieplicht. Zij, de instelling en niet een

natuurlijk persoon en evenmin de rechter, is en blijft verantwoordelijk voor de hulpverlening en begeleiding zolang een maatregel van jeugdbescherming voor de jeugdige van toepassing is. Zij kan opgedragen krijgen de uitvoering van voorlopige voorzieningen, welke taak tot dusverre in veel gevallen door de Raad voor de Kinderbescherming wordt vervuld (continuïteitsbevorderend). Zij zal gelegenheid hebben tot dienstverlening buiten het directe kader van een maatregel (voor- en nazorg). Zij zal werkzaamheden hebben te verrichten met betrekking tot pleeggezinplaatsingen (matching en begeleiding).

b. **'Regionalisering' van de inrichtingen.**

Doelstelling hiervan is het per geografisch gebied (hofressort) scheppen van kwantitatief en kwalitatief voldoende inrichtingscapaciteit ten bate van de, naar verwachting, in de toekomst uit dit gebied afkomstige en in inrichtingen op te nemen jeugdigen. Hiermee is een oplossing aangegeven voor het onder 6 gesignaleerde probleem. Het systeem zal niet waterdicht zijn, want Wiersma zegt: de mogelijkheid van 'grensovergang' blijft.

- c. **Districtsbureaus.** Zo zullen de regionale organen gaan heten die opgericht moeten worden voor het tot stand brengen van deze regionalisering van de inrichtingen en zullen ressorteren onder het enige landelijke orgaan voor jeugdbescherming, het Landelijk Verbond.

Taken:

bewaking van de kwalitatieve en kwantitatieve capaciteit van de inrichtingen in de regio; adviserend omtrent de plaatsing van jeugdigen in inrichtingen (plaatsings-team); service-verlening o.a. op het gebied van personeelsvoorziening en administratie.

Met betrekking tot pleeggezinplaatsingen:

opzetten, uitwerken en begeleiden van wervingscampagnes, (registratie en eerste selectie van aspirant pleegouders).

- d. **Plaatsingsteam.** Bij dit team vervoegen zich de plaatsende instanties en melden de inrichtingen hun open plaatsen. Het zal zich ontwikkelen van service-orgaan tot een bemiddelingsorgaan en adviserend lichaam, om uit te groeien tot een intake-orgaan voor de inrichtingen. Met deze ontwikkeling zal op den duur de opnameplicht van inrichtingen meer inhoud krijgen (zie sub 3).

- e. **Geen uithuisplaatsing zonder voorafgaande observatie en periodieke beoordeling van de wenselijkheid van uithuisplaatsing door de jeugdrechter.** Een en ander als oplossing voor het onder 4 en 5 gestelde.

Aan de Raad voor de Jeugdbescherming en de landelijke organisatie worden tenslotte ook nog enige passages gewijd.

Beoordeling of veroordeling?

Wat doen wij nu met dit plan, deze schets voor organisatie en structuur? Deze vraag is reeds op 19 juni jongstleden in eigen kring aan de orde geweest. De groep was klein, maar alle geledingen waren vertegenwoordigd en de drie werksorten: voogdij, gezinsvoogdij en internaten lieten hun eigen visie horen.

Het werd duidelijk dat de nota een schets is. Het raamwerk is globaal gegeven. Dat kan irritant zijn, maar ook uitdagend. Irritant, wanneer je behoefte hebt aan zekerheden en de ander gauw van bijbedoelingen verdenkt als hij met jou de zaak wil gaan invullen, of zelfs funderen. Een uitdaging betekent het voor diegenen, die overtuigd van eigen vakmanschap, een ietwat ongelukkig krabbeltje van een ander met coloriet tot leven weten te brengen. Moeilijk wordt het als de krabbel je niet inspireert m.a.w. als het raamwerk volgens jou niet deugt. Wij zijn er de 19e niet uitgekomen en hebben een vraag ter overdenking mee naar huis genomen: uitgaande van de premisse dat dit plan uitgevoerd gaat worden, voor welke problemen zullen wij dan komen te staan en hoe denken wij die dan op te lossen?

(Vervolg op pagina 48)

De volkstelling, de informatiebanken en het parlement

De volkstelling is achter de rug en daarmee ook de protesten ertegen. Eigenlijk is het niet helemaal juist om te zeggen dat er protesten waren tegen de volkstelling zelf, zij waren gericht tegen de onzorgvuldigheid van de wetgever. Deze had verzuimd wettelijke waarborgen aan te brengen, zodat de vertrouwelijkheid van de gegevens niet verzekerd was.

Professor Zoutendijk, directeur van het rekencentrum van de Leidse Universiteit stelde dat hij wel mee zou doen aan deze volkstelling omdat hij de verzameling van gegevens van belang achtte. Toch had hij grote bezwaren tegen de hele gang van zaken bij de volkstelling: de vertrouwelijkheid van de gegevens was niet voldoende bij de wet geregeld maar afhankelijk van de integriteit van een aantal ambtenaren. Anderen stelden het wat eenvoudiger: als men wil weten hoeveel ik verdien dan kan men naar de belastingdienst gaan, als men wil weten hoe oud ik ben dan is dat te vinden op de burgerlijke stand. Is het huis waarin ik woon mijn eigendom of heb ik het gehuurd. Een reisje naar het kadaster en ook dat is bekend. Ik heb dus geen enkele bezwaar tegen de volkstelling, want alle gegevens zijn bekend en kunnen bij elkaar worden gevoegd. Dit was een veel gehoorde mening in de discussies voor en tegen de volkstelling.

Echter in deze redenering zit 'm nu net de kneep. Wat voorbeelden om dat duidelijk te maken.

Een paar jongetjes stookten een vuurtje van allerlei papieren die voor de vuilnisman waren bestemd. Door de wind woeien er wat weg. Bij de over straat verspreide papiertjes was een deel van een girobiljet. Het was een storting van het abonnementsgeld van het tijdschrift G3. De aantekening erbij luidde: 'abonnement staken.' Nu is G3 van huis uit een katholiek blad voor katholieke militairen. De redactie stopte steeds meer kritiek op het defensiebeleid en de buitenlandse politiek van de Nederlandse regering in de kolommen. De subsidie aan het blad werd stopgezet. Met kunst- en vliegwerk probeert de redactie nu het blad voor de ondergang te behoeden. Men streeft naar zoveel mogelijk betalende abonne's. Dat ene papiertje kan dus iets over de eks-abonné zeggen. Uit de

geldten die iemand van zijn giro-rekening overmaakt is mogelijkerwijs iets af te leiden. Die gegevens zijn allemaal te vinden in het kompjootersentrum van de post-cheque en girodienst.

Op talloze plaatsen in Nederland liggen gegevens over personen opgeslagen. Niemand weet precies waar en wat voor gegevens betreffende zijn persoon en zijn handelen liggen opgeslagen. Op bleek onlangs dat er in Tiel (Gld.) een groot gebouw is met daarin gegevens over mensen die bij een bank een persoonlijke lening hebben afgesloten. Als iemand een dergelijke lening wil afsluiten, dan wordt er in Tiel bekeken of hij nog andere financiële verplichtingen heeft bij andere banken. Dat is wel slim bedacht want de banken willen zeker zijn van een tijdige terugbetaling. Ook gaat er een zekere preventieve werking van uit, zodat iemand niet lukraak persoonlijke leningen aan gaat, tengevolge waarvan er allerlei moeilijkheden ontstaan. De banken vertellen hun cliënten echter **niet** dat hun gegevens worden opgeslagen en dat die gegevens toegankelijk zijn voor derden met name andere banken. Een controle door de cliënt op de juistheid van de gegevens is niet mogelijk.

Ook de politie houdt er een registratie op na. Wordt er iemand van verdacht een bepaald misdrijf te hebben gepleegd dan wordt zo iemand onmiddellijk geregistreerd. Blijkt uit nader onderzoek dat de beschuldigingen onterecht waren, dan is de niet-meer-verdachte afhankelijk van een administratieve medewerker die de gegevens voor de kompjooter geschikt maakt. Wordt de naam van de eks-verdachte uit de registratie verwijderd? De eks-verdachte heeft geen recht van controle...

Uit deze voorbeelden blijkt dat juist omdat er op zoveel plaatsen gegevens liggen er gevaar dreigt voor het privéleven van de Nederlandse staatsburger. Over pak weg 9 jaar zal er bij leven en welzijn weer een volkstelling worden gehouden. De wet die de volkstelling 1980 moet gaan regelen zal in 1979 door de volksvertegenwoordiger worden aangenomen. Het is te hopen dat men dan in het parlement wat minder slaperig zal zijn dan op de dag in 1970 toen de

volkstellingwet werd aangenomen, en niet alleen dat, maar het is hoogst noodzakelijk dat de geachte afgevaardigden konstant gespitst zijn op de nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot de persoonsregistratie.

Door de ontwikkelingen in de kompjootertechniek is het mogelijk om allerlei kompjooters waarin allerlei gegevens zijn opgeslagen aan elkaar te koppelen of op elkaar af te stemmen. De toegankelijkheid van de gegevens worden daarmee nog gemakkelijker. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken is bezig een Centrale Personen Administratie te ontwerpen. Iedere gemeente houdt zijn al of niet gekompjooterd burgerlijke stand er op na en al die gegevens worden doorgegeven aan de centrale. Dat kan alleen als iedere Nederlander een persoonsnummer krijgt en dat voor de rest van zijn leven bij zich houdt. In allerlei administraties is hij onder dat nummer terug te vinden: in die van de Rijkspsielologische dienst bv. als hij daar eens een keer getest is, bij die van het Gewestelijk Arbeidsbureau als hij een keer werkzoekend is geweest, bij het departement van defensie als hij in dienst is geweest enz. enz. Het ligt voor de hand dat andere niet-overheidsinstanties ook met dat nummer gaan werken als een substituuat voor het adres.

Daar is niets tegen, al is het wel zinnig dat men zich eens afvraagt waartoe het moet dienen om alle Nederlanders in één masjien te hebben. Het masjien komt er, dat is zeker. Onderhandelingen met het bedrijfsleven zijn er al geweest en men is bezig uit te denken hoe de zaken zo goed mogelijk kunnen worden geadministreerd. De persoonsnummers zijn al klaar en worden door sommige gemeenten al gebruikt. De beveiliging aan de gegevens is, zoals bij de volkstellingwet 1970, niet voldoende of helemaal nog niet geregeld. Men moet met het denken erover nog beginnen. Prof. Zoutendijk heeft in zijn eerder aangehaalde rede gesteld dat de bescherming van in computers opgeslagen persoonsgegevens tot de grondrechten behoort, dat dit grondwettelijk geregeld zou moeten worden.

In het regeerakkoord is over deze materie niets apart genoemd. Onder het

(Vervolg op pagina 48)

ROA'70, de functionering van stedelijke welzijnsplatforms, interviews, commentaar en vergelijkend overzicht (F. de Bont e.a.).

In 1969 liet het departement een subsidieregeling uitgaan voor de Provinciale Regionale en Stedelijke Raden voor Overleg en Advies (de z.g. R.O.A.'s). In een aantal gemeenten functioneert nu zo'n R.O.A. De redactie van Maatschappelijk Welzijn heeft functionarissen en bestuursleden van die Raden van Overleg en Advies geïnterviewd en de resultaten ervan gebundeld in een boekje.

De inhoud van het boekje is gesplitst in drie hoofdmoten: de interviews, een samenvattend kritisch beeld van de ontwikkeling van de ROA's en daarnaast nog een vergelijkend overzicht op basis van de interviews.

De interviews: de vragen zijn veelal kort en helder geformuleerd en ter zake doend. Indien men uiterst kritische vragen hoopt aan te treffen — en de structuur, taak en functie geven daar aanleiding toe — komt men bedrogen uit. De kritiek wordt door de ondervraagden zelf naar voren gebracht. Het is een positief punt dat de vragen uitnodigend zijn en niet gebruikt worden als discussiemiddel. Het laatste interview is niet gehouden met een officiële ROA, maar met een 'alternatieve' Raad voor Overleg en **Aktie** 'Oenouw' te Breda.

Samenvattend kritisch beeld: het is jammer dat de genoemde alternatieve ROA 'Oenouw' niet bij de samenvatting is betrokken. Wordt die alternatieve ROA toch niet erg serieus genomen door de samenstellers van het boekje? En juist dit initiatief aan het grondvlak heeft meer kans tot slagen een stuk participatie in het welzijnsbeleid te realiseren, dan de van bovenaf opgelegde structuren zoals de officiële ROA's. Het is juist het zwakke punt van de ROA's, volgens F. de Bont, dat de mogelijkheden tot participatie van de bevolking door middel van de ROA's niet tot zijn recht komt.

Het vergelijkend overzicht:

Uit de interviews vergaarde feiten over de ROA's zoals o.a. besturen samenstelling, doelstelling werkwijze, verhouding tot de gemeente, beleidsvisie voor de toekomst, geven een goed inzicht in alles rondom het verschijnsel ROA zonder dat nu de subsidieregeling uitgebreid bestudeerd hoeft te worden. Het is dan ook aanbevelenswaardig met dit deel te beginnen, dan de interviews te lezen en daarna de kritische samenvatting. Vooral voor bestuursleden, maar ook voor anderen is het een uiterst nuttig en zeker ook aangenaam boekje. vD

(Vervolg van pagina 47)

kopje 'staatskundige en bestuurlijke vernieuwingen' staat als punt a genoemd 'het initiëren van een algehele grondwetsherziening, met de voorbereiding waarvan de regeringskommissaris zal worden belast.' Een grondwetsherziening zit er op zijn vroegst over 4 jaar in dat wordt dan 1975. Dat is al veel te laat, want de technische ontwikkeling is dan al lang voltooid en kan de Centrale Personen Administratie gaan werken. Het is zelfs de vraag of deze grondrechten die de privacy van de burger moeten beschermen tegen de steeds meer administrerende overheid van 1975 in de grondwet zullen worden opgenomen, want de commissie Cals-Donner, die de grondwetswijzigingen heeft voorbereid heeft er geen woord aan gewijd. Tel er dan rustig nog 4 jaar bij dan zitten we in 1979.

Het parlement moet ontzettend alert zijn en desnoods moet er een initiatiewetje komen, waarin de volgende vijf punten zijn geregeld:

1. Iedereen heeft het recht te weten, wat er over hem bewaard wordt en kan de eigen gegevens en die van zijn of haar minderjarige kinderen doen inspecteren. Nader moet worden bepaald, welke gegevens de persoon zelf kan inzien en in welke gevallen van een door de desbetreffende persoon aangewezen vertrouwensman gebruik moet worden gemaakt (bijvoorbeeld een arts voor medische gegevens).
2. Iedereen heeft het recht onnauwkeurige of irrelevante informatie aan te vechten. Er zal dus een beroepsmogelijkheid moeten zijn. Wellicht kan een ombudsman hier een belangrijke taak bij vervullen.
3. Iedereen heeft het recht te weten en te controleren, wie toegang heeft tot zijn gegevens. De toegankelijkheid tot de informatie zal goed moeten worden geregeld en gecontroleerd. De wet zal hier duidelijke regels moeten stellen.
4. Iedereen heeft het recht schadevergoeding te eisen voor het ten onrechte gebruiken van confidentiële of onjuiste informatie.
5. Iedereen heeft het recht verwijdering te eisen van informatie, die te maken heeft met intieme gewoonten en idealen. *

H. v. D.

* Voordracht gehouden door prof. dr. Zoutendijk v. d. Universiteit te Leiden.

(Vervolg van pagina 46)

C.R.M. heeft het trouwens beter gedaan; in de laatste circulaire heeft dit departement procedures en instrumenten ontworpen ter realisering van de voorgestane herstructurering. Ik zelf zie overigens wel iets in de saneringsplannen van Wiersma. Die

nieuwe organisatie kan machtig worden, tenminste als de afzonderlijke instellingen en inrichtingen hun eigen belang eindelijk eens ondergeschikt willen maken aan het belang van al die minderjarigen en hun gezinnen, over wier hoofden heen om de macht wordt gestreden.

C. M. ter Linden

augustus 1971 - 26ste jaargang no. 4 - verschijnt eenmaal per twee maanden